

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ**

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції**

21 липня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

Оргкомітет конференції:

Голова:

Д. В. Швець, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

М. В. Корнієнко, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Члени оргкомітету:

Н. В. Домброван, начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук;

В. Я. Конопельський, завідувач кафедри кримінального права та кримінології, доктор юридичних наук, професор;

Г. К. Тетерятник, завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, професор;

С. О. Єгоров, завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 липня 2023 р.). – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 256 с.

ISBN 978-617-8263-62-1

УДК 343.322(062.552)

ISBN 978-617-8263-62-1

© ОДУВС, 2023

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СУСПІЛЬСТВА
У БОРОТЬБИ З КОЛАБОРАЦІОНІЗМОМ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Косаревська О. В.

*старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Хілобок Д. Р.

*курсант 1 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Проблематика виникнення та просування юридичної дефініції «колабораціонізм» в науковому колі активно стала поширюватись саме після повномасштабної військової агресії з боку рф 22.02.2022 року.

Режим воєнного стану в Україні, який триває понад 500 днів, об'єднав зусилля влади, науки і суспільства у пошуку нових підходів у захисті сектору Національної безпеки і оборони.

Аналіз чинного законодавства та сучасної наукової думки стосовно сфери кримінально-правової кваліфікації, документування та

розслідування фактів колабораціонізму в Україні, дає підстави визначити найбільш актуальні, на наш погляд, питання.

По-перше, слід наголосити на вдосконаленні державного механізму у боротьбі з колабораціонізмом під час воєнного стану.

Так, 03 березня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон № 2108-IX, яким Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», яка внесена до розділу 1 особливої частини Кримінального кодексу «Злочини проти основ національної безпеки» [1; 2].

Позитивним моментом слід зазначити активізацію діяльності державних інституцій, що займаються зрадниками України в період воєнного стану, а саме: РНБО, СБУ, Генеральної прокуратури.

Створення Єдиного державного реєстру колаборантів у 2022 році є не тільки суттєвою підтримкою для діяльності всіх правоохоронних структур, в тому числі і НПУ, а й прикладом прозорості протидії колабораціонізму.

Так, за статистикою Генеральної прокуратури України (станом на 12.07.2023 р.) було зареєстровано 17041 злочин проти національної безпеки України, з яких; 5809 злочинів – за колабораційну діяльність [3].

Кримінальна юстиція робить певні кроки у напрямку використання норм міжнародного гуманітарного права при розгляді нового виду державної зради – колабораціонізму.

В системі сучасного кримінального судочинства проблемним аспектом виступає неузгодженість порядку документування колабораційної діяльності. З огляду цього, автори: Г. Д. Борейко, І. В. Гловлюк, В. В. Молдован займались розробкою аспектів вдосконалення методів отримання інформації від громадян, які розглядались як свідки у досудовому розслідуванні, а також меж їх особистої відповідальності за неправдиве повідомлення про особу – колаборанта, за ст. 384 ККУ «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу».

По-друге, слід зазначити, що останні вітчизняні наукові розвідки стосовно проблематики колабораціонізму визначались наступними напрямками.

1. Аналіз детермінантів соціально-історичних передумов для поширення колабораціонізму на окупованих з 2014 року територіях Криму, Донецького та Луганського регіонів, проведений авторами: Б. М. Головніним, О. Г. Колбом, В. Ф. Оболонцевим, Є. О. Письменським довів, що такими детермінантами стали:

- прорахунки у державній політиці (неприйняття необхідних заходів у зовнішньополітичній сфері);

- послаблення сектору обороноздатності та гальмування розвитку військово-промислового комплексу України [4];

- появлення суспільної інституції «подвійного громадянства»

2. Автори: С. В. Албул, Т. С. Вайда, І. І. Дерейко, О. М. Засць визначили типову класифікацію «колабораційної діяльності» (далі КД) як самостійної юридичної дефініції у війсьній, економічній, політичній, побутовій, адміністративній та освітній сферах [5; 6, с. 50].

3. Пошуки єдиної методики доказування фактів колабораціонізму ґрунтувались на наступних аспектах:

- розробці кваліфікуючих ознак «КД» за ст. 111-1 ККУ (М. С. Бондаренко, Б. М. Головкін, О. О. Кравчук, Л. М. Кулик, Є. О. Письменський, М. Хавронюк та інші) [7, с. 55–58];

- визначенні специфіки оперативно слідчих дій під час досудового розслідування при обшуках без присутності суб'єкта кримінального переслідування за «КД» (С. В. Албул, А. В. Коваленко);

- розмежуванні складів злочинів ст. 111-1 та 111 ККУ, з метою формування логічної структури об'єктивної сторони злочинів проти національної безпеки;

- визначенні відмінності правового статусу «комбатантів» у сучасному збройному конфлікті; (В. А. Орлов, Є. О. Письменський) [8, с. 116–128];

- дослідженні особливості адміністративно-розпорядчої та адміністративно-господарської діяльності колаборантів;

- співвідношенні фактів «покаяння колаборантів» та їх «індивідуальної відповідальності»;

- визначення певних критеріїв оцінки «КД» (за формою: індивідуальна та колективна; за характером співпраці: примусовий, добровільний, ідеологічний; за національною та релігійною приналежністю тощо).

По-третє, за висновками науковців правників, соціологів, психологів суспільство сприймає колабораціонізм як соціально-психологічне явище, що являє собою поєднання процесу та діяльності у сфері соціальної комунікації та взаємодії під час воєнного стану в Україні у сфері основ національної безпеки (О. Гончаренко, В. Горобець, В. Данилюк, Г. Резніченко).

З огляду цього, на нашу думку, слід наголосити на проблему співіснування патріотично спрямованої спільноти та суб'єктами, що підлягають кримінальному переслідуванню за «КД».

Військова агресія рф сама по собі несе велике психологічне навантаження не тільки на особовий склад ЗСУ, а й на пересічних громадян, які стикаються кожного дня з фізичними втратами близьких людей, руйнуванням будинків і інфраструктури, тому, дуже важливою, на наш погляд, постає ідеологічна-духовна площина колабораціонізму.

Слід наголосити, що форма (індивідуальна або колективна) та сам характер співпраці колаборанта буде виступати чинником до розвитку суспільних взаємовідносин між громадянами, які опинились на тимчасово окупованих агресором рф територіях та певних суб'єктів, які підлягають під кваліфікаційні ознаки «КД» за ст.111-1 ККУ. Колаборанти використовують методи залякування, пропаганди «руського мира», розповсюдження фейкової інформації про ЗСУ, приховуючи при цьому реальні факти успіхів контрнаступальних операцій, з метою створення психологічного впливу на членів громад, який, на думку авторів: Р. О. Банка, Л. В. Лебеденка, О. В. Пирожика можна трактувати як «інформаційний тероризм».

На підставі вищезазначеного, ми дійшли наступних висновків:

1. Військова агресія рф торкнулась всіх сфер життєдіяльності України: зовнішньополітичної, економічної, екологічної, культурної, освітньої тощо та спровокувала появу колабораціонізму як соціально-психологічного явища, який висвітлив нові форми зрадництва держави.

2. Науковий потенціал, провідних вітчизняних вчених в галузях: кримінального права та процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, соціології тощо, спрямовують свої зусилля до ґрунтовної розробки кваліфікаційних ознак об'єктивної сторони ст. 111-1 ККУ, на підставі сумісних методично-практичних наукових розробок.

3. Першочерговим завданням державних інституцій у сфері боротьби зі зрадниками України під час воєнного стану постає створення дієвої стратегії внутрішньої комунікації між правоохоронними органами, ЗСУ, патріотично налаштованими громадськими об'єднаннями та громадянами у боротьбі з колабораціонізмом, з метою відстоювання національної ідентичності, територіальної цілісності та суверенітету, формування колективної правової правосвідомості у захисті демократичних європейських цінностей.

4. Колабораційна діяльність є самостійною юридичною дефініцією, яка повинна бути доповнена кваліфікаційними ознаками об'єктивної сторони ст. 111-1 ККУ, з метою захисту суспільних відносин у сфері основ національної безпеки, на прикладі норм Міжнародного гуманітарного права.

5. Громадянська позиція пересічних громадян України у сфері взаємодії комунікативного процесу з колаборантами, буде залежить від оцінки дієвості кримінального судочинства у вирішенні питань індивідуальної відповідальності колаборантів, за рахунок їх відвертого каяття; встановлення партнерських відносин взаємодії і допомоги між особами, що перебувають на території України з правоохоронними органами та ЗСУ.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
2. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Офіс Генерального Прокурора. Злочини вчинені в період повномасштабного вторгнення рф. URL: <https://www.gp.gov.ua/>
4. Злочини в оборонній сфері буде розслідувати спеціальна робоча група у ГПУ. 26.11.2021. URL: <https://www.ukr.net>
5. Албул С. В. Колабораційна діяльність: питання визначення та відповідальності. Одеський державний університет внутрішніх справ [Електронний ресурс]. URL: <http://oduvs.edu.ua/news/колабораційна-діяльність-питання-ви/>
6. Заєць О. М. Колаборація: поняття, сутність та перспективи застосування. *Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України* : матер. науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). Дніпро : ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2022. С. 50.
7. Кулик Л.М. Поняття та зміст колабораційної діяльності. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 липня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 55–58
8. Письменський Є.О. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема. *Право України*. 2020. № 12. С. 116-128.

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ СКЛАДАМИ ЗЛОЧИНІВ	
<i>Коломієць Ю. Ю.</i>	97
КОЛАБОРАЦІЯ: ЩО ЗМІНИЛОСЬ ЗА РІК?	
<i>Конопельський В. Я., Зеленецька А. І.</i>	101
МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ДОКУМЕНТУВАННІ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Корнієнко М. В., Лісніченко Д. В.</i>	104
КОЛАБОРАЦІОНІЗМ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ	
<i>Корносюк Ю. В., Собко Г. М.</i>	109
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СУСПІЛЬСТВА У БОРОТЬБИ З КОЛАБОРАЦІОНІЗМОМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Косаревська О. В., Хілобок Д. Р.</i>	111
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ	
<i>Косовський С. О., Собко Г. М.</i>	116
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» В ОПЕРАТИВНОМУ ПОШУКУ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КРАДІЖКИ З КВАРТИР НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	
<i>Костенко Ю. О., Грабазій І. А.</i>	119
КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Кравчук М. А., Чекмарьова І. М.</i>	123
КОЛАБОРАЦІЙНА ЧИ ОКУПАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ?	
<i>Крайник Г. С.</i>	126
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ	
<i>Крикун В. В., Єгоров С. О.</i>	130
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Кулик Л. М.</i>	133
ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	
<i>Кушнарєва О. Б., Конопельський В. Я.</i>	136
ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	
<i>Лавришук О. В.</i>	139